

Топольський В.О.

До питання про деякі сучасні методи навчання дітей дошкільного віку іншомовного спілкування

*Топольський Владислав Олегович, доцент кафедри дошкільної освіти
Державний Вищий Навчальний Заклад «Донбаський Державний Педагогічний Університет»
м. Слов'янськ, Україна*

Анотація. У статті представлено аналіз, зміст і основні принципи сучасних методів навчання дітей дошкільного віку іншомовного спілкування, надаються деякі поради щодо застосування даних сучасних методів у дитячих дошкільних закладах.

Ключові слова: іноземна мова, діти дошкільного віку, сучасні методи навчання іншомовного спілкування, національна доктрина розвитку освіти України

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Стратегія мовної освіти визначається Національною доктриною розвитку освіти України у XXI столітті щодо обов'язкового оволодіння громадянами України державною та однією з іноземних мов. Мовленнєве виховання дітей є однією з найважливіших умов їхнього всебічного розвитку. Вимога особистісно орієнтованої дошкільної освіти в Україні передбачає звернення до базових якостей особистості дошкільника, пов'язаних з реалізацією його потреби в активності, розв'язання завдань формування у дітей іншомовних умінь і навичок в умовах дошкільного навчального закладу.

У зв'язку зі стратегіями розвитку держави, та великим запитом суспільства – сучасна система іншомовної підготовки передбачає більш раннє навчання іноземних мов, оскільки покращення ефективності навчання дітей дошкільного віку іноземної мови є одним із нагальних питань сучасної педагогічної системи. Отже важливим питанням є пошук ефективних підходів, методів, форм і засобів підготовки дітей дошкільного віку до якісного іншомовного спілкування, оскільки на сьогодні ця проблема знаходиться на стадії дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з даної теми, виділення раніше не вирішених частин загальної проблеми. Доцільність раннього навчання іноземних мов знайшла відображення в працях вітчизняних і зарубіжних науковців: навчання іноземних мов дітей дошкільного та молодшого шкільного віку (В.М. Плахотник, Т.К. Полонська, К.Д. Ушинський, В.Г. Редько, А.Ф. Гергель, Ш.О. Амонашвілі); стратегія навчання з опорою на імітаційні здібності дитини (З.Я. Футерман, О. Dunn, P.A. Freppon, M. Williams); стратегія засвоєння мови у пізнавальній діяльності дитини (Н.В. Імедадзе, D. Vale, J. Moon); стратегія інтегрування навчання мов у краснавчу підготовку дитини (О.О. Першукова); підготовка майбутніх учителів іноземних мов до раннього навчання (Т.М. Шкваріна, В.М. Карташова, О.О. Коломінова, Р.Ю. Мартинова, Ю.С. Вауліна, З.М. Никитенко, Л.В. Позняк, Г.В. Рогова, Т.Е. Сахарова, З.Я. Футерман, Л.А. Штакіна, О.Б. Бігич, О.Є. Мисечко); розвивальне значення вивчення іноземних мов у ранньому віці, його вплив на удосконалення мисленнєвих і мовних операцій (Л.В. Щерба); дослідження розвитку мовленнєвих механізмів рідною та іноземними мовами (М.І. Жинкін, О.І. Зимня, О.О. Леонтьєв). Великий російський педагог К. Ушинський, вважаючи, що за умов правильної організації навчального процесу навчання дітей іноземної

мови повинно починатися з дошкільного віку. Шлях розвитку мови дитини будується на розвитку дитячого мислення, а воно, в свою чергу, спирається на конкретні зорові образи, на наочність. На думку Ш.Г. Амонашвілі дитина вільно опановує мову в ранньому віці без спеціального навчання. Дворічна дитина вже в змозі вести мовне спілкування з оточуючими її людьми. Дитина від народження успадковує якусь мовну функцію або мовну здатність. Ця функція синтезує в собі всі необхідні психічні закономірності, вона систематизує і виробляє способи мовотворчості, вона не потребує складних розумових операцій для розкриття закономірностей мови. Розумові операції виникають у дитини в результаті життєвого досвіду і діяльності навколишнього середовища, і поглиблюються, формуючись у міру оволодіння мовою.

Питання щодо віку дітей для початку навчання іноземних мов, залишається наразі дискусійним. Деякі вчені (І.В. Веронська, Н.В. Імедадзе, Л.Г. Калініна, Н. Ронже, О.І. Митецька, О.Ю. Протасова) наполягають на ефективності навчання дітей іноземних мов, з моменту народження до 3-х років у колі сім'ї, за відомим класичним принципом "одна особа – одна мова". На думку М. Монтесорі сенситивний період для вивчення іноземних мов – це вік від 2-х до 7-ми років [2, с. 15]. Більшість же вчених вважає найбільш сприятливим, для початку навчання іноземних мов дітей, вік від 4 до 6 років (А.Ф. Гергель, О.І. Негневицька, Т.К. Полонська, Е. Пулгрем, В. Пенфілд, З.Я. Футерман, Т.М. Шкваріна, К. Agoston, Th. Andersson та ін.).

Не дивлячись на проведені дослідження, деякі аспекти навчання дітей дошкільного віку іноземних мов, так і залишаються не розв'язаними, а саме вік дітей дошкільного віку з якого доцільно починати навчання, не достатня кількість навчально-методичних комплексів для дітей дошкільного віку, не достатньо вивчене питання щодо сучасних методів навчання іноземних мов дітей дошкільного віку, проблема недостатності практичного досвіду серед молодих фахівців і до певної міри не бажання практикуючих спеціалістів до переосмислення та впровадження нових методів навчання іноземних мов дітей дошкільного віку.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті стало вивчення сучасних тенденцій навчання іноземних мов дітей дошкільного віку, а зокрема методи визначення ефективності навчання іншомовного спілкування, за допомогою яких відбувається підготовка дітей дошкільного віку відповідно до лінгвопсихологічних засад комунікативного, сугестивного та методу повної фізичної реакції.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

На сьогодні одним із основних напрямів державної освітянської політики в Україні визнано модернізацію системи дошкільної освіти з урахуванням принципів демократизації, гуманізації, індивідуалізації педагогічного процесу. В її основу покладено пріоритетність дошкільної ланки в єдиній національній системі неперервної освіти, а основним завданням визначено своєчасне становлення і повноцінний розвиток життєвокомпетентної творчої особистості з раннього дитинства. У теоретичних дослідженнях мовленнєвий акт розглядають як чинник мовленнєвої діяльності, який можливий за умови виникнення певної мовленнєвої ситуації й орієнтування в ній. Мовленнєва діяльність завжди має комунікативний характер, адже формування та розвиток її якісних характеристик реалізується в процесі мовленнєвого спілкування. Поступовий розвиток у дітей мовленнєвих умінь і навичок суттєво впливає на процес спілкування, істотно збагачує, удосконалює його. Вивчення іноземної мови в цьому віці корисно всім дітям, незалежно від їх стартових здібностей, оскільки це:

- стимулює мовленнєвий і загальний розвиток дітей і підвищує загальноосвітню цінність дошкільного навчання, як фундаменту початкової освіти;
- створює сприятливу вихідну базу для оволодіння іноземною мовою, а також для подальшого навчання мови;
- залучає дітей до культури інших народів, формуючи тим самим загальнолюдське свідомість;
- має безумовно позитивний вплив на розвиток психічних функцій дитини: її пам'яті, уваги, мислення, сприйняття, уяви;
- забезпечує можливість більш раннього завершення вивчення першої мови і підключення другої.

Вивчення іноземних мов на ранньому етапі має розглядатися як засіб розвитку особистості дитини з урахуванням її мотивів, інтересів і здібностей. Доведено, що дитина розвивається, виховується, пізнає світ і себе через спілкування і мовленнєву діяльність. Вивчення іноземних мов у ранньому віці спрямоване на мовленнєвий розвиток дітей дошкільного віку у найбільш сприятливий для них період. Унікальна схильність дитини до вимови, до сприйняття іноземних мов визнана багатьма дослідниками. Особливості оволодіння дошкільниками іноземними мовами пов'язані з безпосередністю дитячого сприймання, відкритістю до спілкування, спонтанністю оволодіння новими знаннями. Дитина дошкільного віку особливо сприятлива до фонетики й інтонації мовлення. Вік від народження до шести років життя є сенситивним періодом для мовленнєвого розвитку зростаючої особистості. Вивчення іноземних мов не лише розвиває індивідуальні мовленнєві здібності дитини, а й створює передумови для оволодіння нею в подальшому іншими мовами. На думку таких учених, як М.А. Бонк, Л.А. Венгер, Р.У. Рогова, Л.З. Виготського, Є.І. Негневицької, А.М. Шахнарович вивчення іноземних мов позитивно впливає на загальний психічний розвиток дитини, мовні здібності, розширення загального кругозору.

Ефективність навчання іноземних мов, на нашу думку, здебільшого залежить від обраного підходу до

навчання. На сучасному етапі розвитку навчання іноземних мов основним вважається комунікативний підхід, оскільки він зорієнтований на вивчення іноземних мов через спілкування. Реалізація цього підходу в навчальному процесі з іноземними мовами означає, що формування іншомовних мовленнєвих навичок і вмінь відбувається шляхом і завдяки здійсненню дітьми іншомовної мовленнєвої діяльності. Цей підхід передбачає оволодіння іноземними мовами, як засобами спілкування, набуття дітьми навичок первинної комунікативної компетенції. Правильно побудований процес навчання іноземних мов сприятиме формуванню навичок елементарного іншомовного спілкування дітьми. Як зазначає О.В. Бойко організоване педагогічне втручання у сенситивний період мовленнєвого розвитку дітей не тільки сприяє запобіганню помилок, але й дозволяє дошкільникам опанувати розмовну форму іноземних мов [1].

Історія методики навчання іноземних мов завжди була зорієнтована на пошуки найбільш раціонального методу навчання дітей. Завжди методи навчання іноземних мов були у тісному взаємозв'язку із запитом суспільства, навіть зміст та завдання навчання мови, а подекуди і вибір самої мови залежав від цього. Отже на сучасному етапі, коли практичність використання мови стоїть на першому місці, ми маємо віднайти методи, які в найбільшій мірі будуть допомагати готувати дітей до іншомовного спілкування. Фахівці, що займаються навчанням іноземних мов дітей дошкільного віку мають використовувати різноманітні форми і методи, що сприятимуть мовленнєвій активності дітей. Дискутуючи про методи навчання науковець В. М. Чайка зазначає «без них неможливо досягнути поставлених цілей, реалізувати зміст навчального матеріалу, організувати пізнавальну діяльність учнів. Метод навчання - важлива ланка в дидактичній системі "мета - зміст - методи - форми - результат навчання"».

Класифікація методів навчання іноземних мов викликає певні труднощі, оскільки в основі їх назв лежать найрізноманітніші ознаки. Ми вважаємо, що доцільніше розподілити методи навчання іноземних мов на традиційні та сучасні. Традиційні: а) безпосередній / прямиий метод; б) граматично-перекладний метод; в) аудіо-лінгвальний метод; г) когнітивний метод; та сучасні: а) метод повної фізичної реакції; б) сугестивний; в) комунікативний.

Одним із поширених методів у навчанні дітей іноземних мов є метод повної фізичної реакції. Навчання іноземних мов має стати для дитини бажаним і цікавим процесом. Оскільки формування мовленнєвої активності можливе за умови наявності в дитини потреби в емоційному спілкуванні з дорослими, в позитивному емоційному спілкуванні, то саме цей метод сприяє в цьому як найкраще.

Учені давно помітили, що зазубрювання матеріалу не дає позитивних результатів. Метод фізичної реакції допомагає навіть дітям 2-3 років швидко, ефективно запам'ятовувати, а у старшому віці цей метод сприяє активізації мовлення дітей.

Цей метод широко використовується у Великій Британії та США. Метод повної фізичної реакції базується на узгодженні мовлення і дії: навчання мовлення здійснюється через фізичну (моторну) активність. Розроб-

ник методу – Джеймс Ашер (James Asher), професор психології університету Сан Хосе в Каліфорнії. Метод повної фізичної реакції пов'язаний з теорією сліду пам'яті (trace theory) в психології, за якою, чим частіше та інтенсивніше фіксуються зв'язки в пам'яті, тим сильніші асоціації і більша ймовірність, що вони будуть відтворюватися. Відтворення може відбуватися вербально чи разом з моторною активністю. Винахідник цього методу Дж. Ашер вважає, що поєднання вербальної і моторної активності підвищує ефект відтворення. Науковець дослідив, що мовлення, з яким ми звертаємося до дітей, переважно складається з наказів і розпоряджень, на які діти спочатку реагують фізично, а потім вербально. Ашер стоїть на позиціях школи гуманістичної психології щодо ролі афективних (емоційних) факторів у навчанні мов. Метод, що пов'язує навчання з ігровою рухливою діяльністю, на його думку, знімає стреси, створює у дітей позитивний настрій, що полегшує навчання та мотивацію до подальшого вивчення іноземних мов. Основними принципами цього методу є: 1) розуміння іноземних мов має передувати говорінню; 2) розуміння необхідно розвивати шляхом виконання наказів; 3) змушувати дітей говорити, а тим більше примушувати - не потрібно, завдяки наказам та фізичним діям під час їх виконання спонтанно розвивається готовність до говоріння.

Сучасний досвід використання посібників різних іноземних авторів на заняттях з іноземних мов у дошкільному навчальному закладі свідчить про активне використання цієї методики протягом усього курсу навчання. На кожному занятті використовуються пісні, історії, казки, ігри, римівки, діалоги та ін.

Як засвідчує досвід використання цього методу під час роботи з дітьми 2-4 років, можна зазначити що він допомагає утримувати увагу і цікавість дітей. Метод повної фізичної реакції викликає позитивні емоції і допомагає на ознайомчому етапі з мовою залучити дітей у процес навчання. У подальшому використанні цього методу сприяє активізації мовлення. Цей метод дуже добре інтегрується з іншими методами і це робить ще ефективнішим процес навчання англійської мови з дітьми дошкільного віку. Оскільки рухова активність відбувається під час слухання, виконання або відтворення пісеньки, римівки, то окрім лексики діти запам'ятовують граматичні структури у яких подано ці лексичні одиниці. Отже, метод повної фізичної реакції, як засвідчує досвід його використання, полегшує процес навчання, сприяє вивченню та закріпленню лексики, активізує іншомовне мовлення дітей дошкільного віку.

Ще одним з ефективних методів навчання дітей дошкільного віку іноземних мов є сугестивний метод. Сугестивне навчання досить широко використовується в методиці викладання іноземних мов. Ще в 70-ті рр. ХХ ст. болгарський лікар-психіатр Г. Лозанов запропонував своєрідну технологію сугестивного навчання – цілеспрямоване навіювання на основі релаксації у звичайному стані свідомості, що приводить до виникнення ефекту гіпермнезії, тобто надзапам'ятовуванню. Сугестивний метод ґрунтується на таких принципах: створення сприятливих умови для оволодіння усним мовленням; особистісно-орієнтоване навчання; емоційно-позитивні стосунки; навчання у двох планах свідомому

та підсвідомому; засвоєння та активізація матеріалу в атмосфері гри; навчальний матеріал вводиться на основі полілогів; основна увага приділяється усно мовленнєвій комунікації.

На практиці цей метод використовується у процесі вивчення з дітьми іноземних мов повсякчас. Оскільки найпоширенішою та найефективнішою формою активного відбиття дитиною обліку, поведінки і діяльності людей є гра (Л.С. Виготський, П.Я. Гальперін, Л.В. Долинська, О.В. Запорожець, О.Л. Кононко, Г.С. Костюк та інші) і саме під час гри відбувається на перший погляд несвідомо активізація мовлення дітей. Оскільки під час занять з іноземної мови з дітьми дошкільного віку весь час використовуються різні види ігор, які ґрунтуються на таких самих принципах, що і цей метод. А саме, основна увага приділяється емоційній стороні процесу навчання, усно мовленнєвій комунікації, поповненню словника, засвоєння та активізація проходить у грі та з використанням мови та рухів, драматизації.

Велика кількість ігор робить процес навчання іноземних мов цікавим, радісним і бажаним. Дидактичні ігри, як зазначає Т.М. Шкваріна, покликані своїм змістом здійснювати навчання, нести в собі навчальні завдання, розв'язання яких має реалізовуватися засобами активної, захоплюючої ігрової діяльності [4, с. 45]. Доцільність використання ігор на заняттях з іноземних мов доведена багатьма науковцями, тому вихователю залишається озброїтися матеріалами для проведення ігор, і як доводить наш досвід навчання дітей дошкільного віку стане ефективним та продуктивним. З допомогою гри легше зосередити увагу дітей дошкільного віку, залучити їх до активної роботи. Це пов'язано з психологічними особливостями дитячого організму. Гра надає можливість зробити процес повторення лексики та граматичних конструкцій захоплюючим для дітей дошкільного віку. Використання ігор надає можливість активно мислити та сприяє процесу активізації іншомовного мовлення.

На сьогодні поширення серед методів навчання набув комунікативний метод. Розробкою комунікативного методу в тій чи тій мірі займалось багато наукових колективів і методистів у різних країнах. Найбільш вагомий внесок в обґрунтування методу зробили най-последовніші його прихильники: У. Литлвуд (Англія), Ю. Пассов (Росія), Г. Піфо (Німеччина), Г. Уїдоусан (Англія).

Основною метою навчання іноземних мов за цим методом є навчання не системі мови, а її застосуванню в реальному (переважно усному) спілкуванні, а основним засобом навчання виступають ситуації, що моделюють реальне спілкування. Основні принципи організації навчання іноземних мов на засадах комунікативного методу можна сформулювати наступним чином: мовленнєва спрямованість навчального процесу, яка полягає у тому, що шляхом до мовленнєвої практичної мети є саме практичне користування іноземною мовою; індивідуалізація при керівній ролі її особистісного аспекту як головного засобу створення мотивації й активності учнів з урахуванням їхнього життєвого досвіду, контексту діяльності, сфери інтересів, емоційної сфери та статусу конкретної особистості в колективі; функціональність, яка забезпечує відбір іншомовного

матеріалу, адекватного процесу комунікації; ситуативність, що розглядається як засіб мовленнєвої стимуляції та умова розвитку мовленнєвих навичок; новизна, яка виявляється у постійній зміні предмета розмови, обставин, завдань та ін.

Використання комунікативного методу на заняттях з англійської мови дає позитивні результати. Діти дошкільного віку під час гри на заняттях залюбки користуються англійською мовою, при описі чогось користуються 2-4 реченнями.

Кожен метод безперечно має свої позитивні і негативні сторони, але за певних умов усе те, що є позитивного в цих методах, може бути використане креативним педагогом.

Висновки і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Іншомовне мовлення дітей дошкільного віку відіграє важливу роль у психічному, особистісному, соціальному розвитку, іноземні мови висту-

пають як засоби формування вмінь усного спілкування дітей дошкільного віку. Використання методів зазначених вище, у поєднанні з іншими методами дає позитивний результат при підготовці дітей дошкільного віку до іншомовного спілкування. Інтеграція цих методів сприяє активізації іншомовного мовлення, а також готує дитину до переходу на наступний етап вивчення іноземних мов у школі. Перспективою подальших наукових розвідок вважаємо дослідження проблем інтегрованого підходу до навчання іноземних мов дітей дошкільного віку. Підсумовуючи сказане, ми дійшли висновку, що будучи першою освітньою ланкою в житті людини, дошкільна освіта повинна допомагати дитині збагачувати свої знання та реалізувати природний потенціал. Оволодіння іноземною мовою представляється одним із шляхів входження дитини до полікультурного соціуму.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бойко О.В. Особливості формування мовленнєвої активності у дітей на заняттях з іноземної (англійської) мови / О.Бойко // Наукові записки Ніжин. Держ. ун-ту імені М.Гоголя: наук. журн. / за ред. Є.І.Коваленко. – Ніжин: НДУ, 2006. – С. 45-48.
2. Зубенко Т.В. Комунікативний підхід до навчання іноземної мови учнів початкової школи / Т.В. Зубенко. – Миколаїв: МДУ імені В.О.Сухомлинського, 2006. – 120 с.
3. Чайка В.М. Основи дидактики: навч. посіб. / В.М. Чайка. - К.: Академвидав, 2011. - 238 с.
4. Шкваріна Т.М. Англійська мова для наймолодших [Текст]: програма, методичні рекомендації, розробки занять / Т.М. Шкваріна. – Х. : Видавнича група "Основа", 2005. – 176 с. – (Бібліотека журналу "Англійська мова та література"; вип. 12 (24)).

REFERENCES TRANSLATED AND TRANSLITERATED

1. Boyko O.V. Peculiarities of Formation of Speech Activity at Children at the lessons of the Foreign (English) Language / O.Boyko // Naukovi zapysky Nizhyn. Derzh. un-tu imeni M.Hoholya : nauk. zhurn. / za red. Ye. I. Kovalenko. – Nizhyn: NDU, 2006. – S. 45-48.
2. Zubenko T.V. Communicative Approach to Foreign Language Teaching of Elementary School Students / T.V. Zubenko. – Mykolayiv: MDU imeni V.O.Sukhomlyns'koho, 2006. – 120 s.
3. Chayka V.M. Bases of Didactics / V.M. Chayka. - K.: Akademvydav, 2011. - 238 s.
4. Shkvarina T.M. English for the Youngest / T.M. Shkvarina. – Kh.: Vydavnycha hrupa "Osнова", 2005. – 176 s. – (Biblioteka zhurnalu "Anhliys'ka mova ta literatura"; vyp. 12 (24)).

Topolsky V.O. On the problem of some modern teaching methods foreign language communication for preschool children

Abstract. In the article there is presented the analysis, content and basic principles of modern methods of teaching foreign language communication for preschool children, there are provided some tips on how to use the given modern methods in preschool educational institutions.

Keywords: foreign language, pre-school children, modern methods of teaching foreign language communication, national doctrine of education in Ukraine

Топольский В.О. К вопросу о некоторых современных методах обучения детей дошкольного возраста иноязычному общению

Аннотация. В статье представлен анализ, содержание и основные принципы современных методов обучения детей дошкольного возраста иноязычному общению, даются некоторые советы по применению данных современных методов в детских дошкольных учреждениях.

Ключевые слова: иностранный язык, дети дошкольного возраста, современные методы обучения иноязычному общению, национальная доктрина развития образования Украины